

Mat- och måltidspolicy för äldreomsorgen i Stockholms stad

Framställan från äldrenämnden

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Mat- och måltidspolicyn för äldreomsorgen i Stockholms stad, godkänns med de förändringar som föreslås i bilaga 2 till utlåtandet. Därmed ersätts den nuvarande kostpolicyn (Dnr 327-4347/2007).

Föredragande borgarrådet Erik Slottner anför följande.

Ärendet

Enligt det uppdrag som gavs i kommunfullmäktiges budget 2018 har äldrenämnden reviderat den nu gällande kostpolicyn för äldreomsorgen i Stockholms stad. Syftet med den reviderade kostpolicyn är att tydliggöra hur stadens verksamheter inom äldreomsorgen ska arbeta med mat och måltider.

Målet med policyn är att den mat och de måltider som serveras i stadens verksamheter ska vara god, näringsriktig och hållbar. För att förebygga ensamhet ska måltiderna serveras i en trivsamt miljö i sällskap av andra boende och/eller personal där så är möjligt. Maten ska vara anpassad efter den enskildes behov samt vara livsmedelshygieniskt säker. Målet är även, förutom den sociala aspekten, att förebygga undernäring samt bibehålla en god hälsa.

För att tydliggöra att policyn omfattar såväl mat som måltider föreslår äldreförvaltningen att den i stället för kostpolicy ska benämnas mat- och måltidspolicy.

Policyn är ett styrdokument som riktar sig till vård- och omsorgsboende, servicehus, dagverksamhet och hemtjänst inom äldreomsorgen som utför biståndsbedömda insatser när det gäller mat och måltider. Denna mat- och måltidspolicy ersätter den tidigare kostpolicyn från 2008.

Mat- och måltidspolicyn är ett övergripande dokument. Mer information och förtydliganden finns i råd och rekommendationer *Mat för äldre* som i samband med den nya mat- och måltidspolicyn kommer att uppdateras

Beredning

Ärendet har initierats av äldrenämnden och remitterats till stadsledningskontoret, Bromma stadsdelsnämnd, Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd, Kungsholmens stadsdelsnämnd och kommunstyrelsens pensionärsråd. Även Funktionshinderrådet i Hägersten-Liljeholmen har inkommit med svar.

Stadsledningskontoret är i huvudsak positiva till policyn, men önskar förtydliga två punkter.

Bromma stadsdelsnämnd välkomnar policyn, men önskar förtydliganden på några punkter.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd ser policyn som ett bra stöd för verksamheternas fortsatta utvecklingsarbete och uppskattar att den ger en helhetssyn på området.

Kungsholmens stadsdelsnämnd är positiv till planen, men vill understryka vikten av samverkan mellan olika personalgrupper.

Kommunstyrelsens pensionärsråd hänvisar till sitt tidigare yttrande, men ger sitt gillande till policyn.

Funktionshinderrådet i Hägersten-Liljeholmen anser att policyn också ska omfatta boende i gruppboende.

Mina synpunkter

Sedan den förra policyn tillkom 2008 har mycket hänt på området. Inte minst har måltidens sociala betydelse lyfts fram alltmer, liksom vikten av ett aktivt klimatarbete. Därför har kostpolicyn följaktligen ändrat namn till mat- och måltidspolicy. I enlighet med strävan efter ett helhetsperspektiv vill jag lyfta fram ofrivillig ensamhet och social isolering. Dessa är alltför vanliga samhällsproblem som jag med denna policy vill förebygga och sätta fokus på. Därför är det viktigt att äldre, i synnerhet inom hemtjänsten, har möjlighet att själva välja hur de vill tillbringa sin måltidsstund. Där är ramtiden ett viktigt verktyg som tillsammans med policyn ger äldre det valet. Jag instämmer i stadsledningskontorets synpunkter och vill därutöver framhålla att en utvidgning av ramtiden avseende sällskap vid måltid bör ske i samband med att riktlinjerna för biståndsbedömning i hemtjänsten ses över. Därför ser nu också äldreförvaltningen och stadsledningskontoret över om biståndsbedömningen inom hemtjänsten är tillräckligt generös. Jag ber att få

återkomma i den frågan när utredningen är klar, men inriktningen är att den äldre som vill ha måltidssällskap ges möjlighet att få det.

Maten som serveras ska även fortsättningsvis vara god och näringsriktig, men utöver det vill jag lyfta fram vikten av att arbeta mer för att allt kött, även importerat dylikt, ska uppfylla svenska djurskyddsregler, samt att mängden matavfall minskar.

För att förverkliga matpolicyn genomför stadsdelsnämnderna tillsammans med äldrenämnden ett matlyft som jag hoppas ska leda till att måltidspolicyn får effekt även bland äldre utanför äldreomsorgen. Detta i enlighet med det förebyggande arbete som kommer att bli allt viktigare.

Bilagor

1. Reservationer
2. Mat- och måltidspolicy för äldreomsorgen i Stockholms stad

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden Karin Wanngård, Emilia Bjuggren och Jan Valeskog (alla S) och borgarrådet Clara Lindblom (V) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Att delvis godkänna förslaget, samt
2. Att därutöver anför följande:

Det är lätt att instämma i föredragande borgarråds betoning av måltidens sociala betydelse och att det är viktigt att förebygga och mota ofrivillig ensamhet och social isolering. Inte minst gäller detta inom hemtjänsten. Därför delar vi uppfattningen att det är viktigt att äldre, i synnerhet inom hemtjänsten, har möjlighet att själva välja hur de vill tillbringa sin måltidsstund. Den ramtid som infördes under förra mandatperioden är ett viktigt verktyg som kan ge äldre det valet.

Samtidigt behöver ramtiden ses över och eventuellt utvidgas för att reellt kunna möta de äldres behov exempelvis avseende måltider. I det nu föreliggande förslaget till policy föreslås dock ingen ändring av biståndsbedömningen som i verkligheten avgör de äldres inflytande. Tvärtom har policyn kompletterats med en reservation om att personal ska delta i måltiden ”i den mån det är möjligt och utifrån vad ramtiden tillåter”. Därmed riskerar policyn att bli ett slag i luften. Frågan om biståndsbedömningen bör därför skyndsamt beredas så att policyn kan verka tillsammans med denna.

Mat, dryck och måltider tillhör livets glädjeämnen och har stor betydelse för hälsa och livskvalitet, konstateras i förslaget till policy. Samtidigt är policyn helt befriad avseende ställningstaganden om dryck. Inte bara mat och måltider ska vara individuellt anpassad och utgå från den enskildes behov. Det gäller även dryck – vilket bör framgå av policyn.

För att mat- och måltidspolicyn ska ha någon verklig betydelse för stadens klimatarbete bör rubriken *Hållbara och klimatsmarta måltider* förtydligas med konkreta mål angående utsläpp och matsvinn som följs upp via stadens ledningssystem. En modell för att beräkna, följa upp och redovisa miljö- och klimatpåverkan från stadens måltider behöver tas fram och komma på plats. Utan en sådan modell är det svårt att ta fram relevanta mål och indikatorer som följs upp i ordinarie processer. Vi förutsätter att äldrenämnden kommer att se över och revidera mat- och måltidspolicyn i enlighet med ovanstående så snart modellen tas fram av den blågröna majoriteten.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Mat- och måltidspolicyn för äldreomsorgen i Stockholms stad, godkänns med de förändringar som föreslås i bilaga 2 till utlåtandet. Därmed ersätts den nuvarande kostpolicyn (Dnr 327-4347/2007).

Stockholm den 18 september 2019

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNA KÖNIG JERLMYR

Erik Slottner

Mats Larsson

Reservation anfördes av Karin Wanngård, Olle Burell och Emilia Bjuggren (alla S) och Clara Lindblom och Rashid Mohammed (båda V) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Att delvis godkänna förslaget, samt
2. Att därutöver anför följande:

Det är lätt att instämma i föredragande borgarråds betoning av måltidens sociala betydelse och att det är viktigt att förebygga och mota ofrivillig ensamhet och social isolering. Inte minst gäller detta inom hemtjänsten. Därför delar vi uppfattningen att det är viktigt att äldre, i synnerhet inom hemtjänsten, har möjlighet att själva välja hur de vill tillbringa sin måltidsstund. Den ramtid som infördes under förra mandatperioden är ett viktigt verktyg som kan ge äldre det valet.

Samtidigt behöver ramtiden ses över och eventuellt utvidgas för att reellt kunna möta de äldres behov exempelvis avseende måltider. I det nu föreliggande förslaget till policy föreslås dock ingen ändring av biståndsbedömningen som i verkligheten avgör de äldres inflytande. Tvärtom har policyn kompletterats med en reservation om att personal ska delta i måltiden ”i den mån det är möjligt och utifrån vad ramtiden tillåter”. Därmed riskerar policyn att bli ett slag i luften. Frågan om biståndsbedömningen bör därför skyndsamt beredas så att policyn kan verka tillsammans med denna.

Mat, dryck och måltider tillhör livets glädjeämnen och har stor betydelse för hälsa och livskvalitet, konstateras i förslaget till policy. Samtidigt är policyn helt befriad avseende ställningstaganden om dryck. Inte bara mat och måltider ska vara individuellt anpassad och utgå från den enskildes behov. Det gäller även dryck – vilket bör framgå av policyn.

Vi saknar också ett jämställdhetsperspektiv i förslaget till policy. Kompetensutveckling i jämställdhetsperspektiv bör inkluderas. När det gäller undernäring så kan exempelvis anorexi vara en bakomliggande orsak hos ett stort mörkertal av kvinnor, vilket ställer krav på tydliga rutiner inom äldreomsorgen för att kunna upptäcka och erbjuda adekvat vård.

För att mat- och måltidspolicyn ska ha någon verklig betydelse för stadens klimatarbete bör rubriken *Hållbara och klimatsmarta måltider* förtydligas med konkreta mål angående utsläpp och matsvinn som följs upp via stadens ledningssystem. En modell för att beräkna, följa upp och redovisa miljö- och klimatpåverkan från stadens måltider behöver tas fram och komma på plats. Utan en sådan modell är det svårt att ta fram relevanta mål och indikatorer som följs upp i ordinarie processer. Vi förutsätter att äldrenämnden kommer att se över och revidera mat- och måltidspolicyn i enlighet med ovanstående så snart modellen tas fram av den blågröna majoriteten.

Ersättaryttrande gjordes av Sissela Nordling Blanco (Fi) med hänvisning till Socialdemokraternas och Vänsterpartiets gemensamma reservation i kommunstyrelsen.

Remissammanställning

Ärendet

Enligt det uppdrag som gavs i kommunfullmäktiges budget 2018 har äldrenämnden reviderat den nu gällande kostpolicyn för äldreomsorgen i Stockholms stad. Syftet med den reviderade kostpolicyn är att tydliggöra hur stadens verksamheter inom äldreomsorgen ska arbeta med mat och måltider.

Målet med policyn är att den mat och de måltider som serveras i stadens verksamheter ska vara god, näringsriktig och hållbar. För att förebygga ensamhet ska måltiderna serveras i en trivsamt miljö i sällskap av andra boende och/eller personal där så är möjligt. Maten ska vara anpassad efter den enskildes behov samt vara livsmedelshygieniskt säker. Målet är även, förutom den sociala aspekten, att förebygga undernäring samt bibehålla en god hälsa.

För att tydliggöra att policyn omfattar såväl mat som måltider föreslår äldreförvaltningen att den i stället för kostpolicy ska benämnas mat- och måltidspolicy.

Policyn är ett styrdokument och riktar sig till vård- och omsorgsboende, servicehus, dagverksamhet och hemtjänst inom äldreomsorgen som utför biståndsbedömda insatser när det gäller mat och måltider. Denna mat- och måltidspolicy ersätter den tidigare kostpolicyn från 2008.

Mat- och måltidspolicyn är ett övergripande dokument. Mer information och förtydliganden finns i råd och rekommendationer *Mat för äldre* som i samband med den nya mat- och måltidspolicyn kommer att uppdateras

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 26 februari 2019 att godkänna förvaltningens förslag till mat- och måltidspolicy för äldreomsorgen i Stockholms stad och överlämna förslaget till kommunstyrelsen för vidare beslut i kommunfullmäktige.

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 31 januari 2019 har i huvudsak följande lydelse.

För att tydliggöra att policyn omfattar både mat och måltider föreslår äldreförvaltningen att den i stället ska benämnas mat- och måltidspolicy.

Mat och måltider är en mycket viktig del i äldreomsorgens verksamheter. Den mat som serveras har stor betydelse för den enskildes hälsa och välbefinnande och

måltiderna fyller en viktig social funktion för många äldre. Förvaltningen anser att den föreslagna mat- och måltidspolicyn ger en tydlig och uppdaterad vägledning för stadens verksamheter, för att säkerställa att den mat som serveras är god, näringsriktig, hållbar och serveras i en trivsamt miljö. Maten ska vara anpassad efter behov både vad gäller specialkost och konsistens samt vara livsmedelshygieniskt säker.

Ett särskilt viktigt uppdrag inom äldreomsorgen är att förebygga undernäring. Undernäring kan bl.a. orsakas av tugg- och sväljsvårigheter och det är angeläget att alltid utreda vad som orsakat en viktnedgång. I policyn påtalas vikten av att servera energi- och näringstätta måltider samt vid behov konsistenanpassad mat.

Mat- och måltidspolicyn är ett styrdokument som alla verksamheter inom äldreomsorgen ska planera och arbeta efter. Det är därför viktigt att all personal som arbetar inom verksamheterna känner till policyn och dess målsättning. Implementeringen av mat- och måltidspolicyn kommer att genomföras med en uppstartsföreläsning för stadens vård- och omsorgspersonal. Ett antal korta informationsfilmer med tillhörande skriftlig information kommer att utarbetas. Tanken med materialet är att dessa kan användas vid introduktion av ny personal men även för arbetsledningen vid arbetsplatsträffar eller andra sammankomster för att informera personalen i verksamheterna.

Beredning

Ärendet har initierats av äldrenämnden och remitterats till stadsledningskontoret, Bromma stadsdelsnämnd, Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd, Kungsholmens stadsdelsnämnd och kommunstyrelsens pensionärsråd. Även funktionshinderrådet i Hägersten-Liljeholmen har inkommit med svar.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 30 april 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Mat och måltider är en mycket viktig del i äldreomsorgens verksamheter. Den mat som serveras har stor betydelse för den enskildes hälsa och välbefinnande och måltiderna fyller en viktig social funktion för många äldre. Stadsledningskontoret anser att *Mat- och måltidspolicy för äldreomsorgen i Stockholms stad* ger en tydlig och uppdaterad vägledning för stadens verksamheter, för att säkerställa att den mat som serveras är god, näringsriktig, hållbar och serveras i en trivsamt miljö.

Stadsledningskontoret bedömer att den föreslagna mat och måltidspolicyn bidrar till måluppfyllelse av kommunfullmäktiges mål 1.5 *I Stockholm har äldre en tillvaro*

av hög kvalitet, trygghet och självbestämmande och mål 2.5 Stockholm är en hållbar stad med god livsmiljö. Policyn är även i linje med Stockholms stads övergripande Strategi för god, hälsosam och klimatsmart mat.

Stadsledningskontoret föreslår ett par förändringar i den reviderade mat och måltidspolicyn från äldrenämnden. Dessa har markerats med spårade ändringar i bilaga 1. Nedan följer en punktlista med sammanställning av de ändringar som gjorts.

- Sida 4, För att skapa ökad tydlighet föreslår stadsledningskontoret att formuleringen ”Policyn vänder sig till vård- och omsorgsboenden, servicehus, dagverksamhet och hemtjänst som utför biståndsbedömda insatser när det gäller mat och måltiden.” ändras till ”Policyn vänder sig till vård- och omsorgsboenden, servicehus, dagverksamhet och hemtjänst inom äldreomsorgen som utför biståndsbedömda insatser när det gäller mat och måltiden.” Förslaget förtydligar att policyn endast gäller hemtjänst inom äldreomsorgen.
- Sida 5, Formuleringen ”Personalen ska delta i måltiderna och vid behov ge individanpassat stöd” föreslås ändras till ”Personalen ska i den mån det är möjligt och utifrån vad ramtiden tillåter delta vid måltiderna och vid behov ge individanpassat stöd”. Den tidigare formuleringen föreslås ändras eftersom den kan vara kostnadsdrivande.

Stadsledningskontoret föreslår att *Mat- och måltidspolicyn för äldreomsorgen i Stockholms stad*, bilaga 1, godkänns med de förändringar som föreslås i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Bromma stadsdelsnämnd

Bromma stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2019 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Johan Paccamonti m.fl. (M), Hanna Wistrand m.fl. (L), Karl Persson m.fl. (MP) och Elin Larsson m.fl. (C), *bilaga 1*.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 9 maj har i huvudsak följande lydelse.

Mat och måltider är en mycket viktig del i äldreomsorgens verksamheter. Förutom att den mat som serveras ska tillgodose näringsintaget utgör måltidssituationen en viktig social funktion för många äldre. Mat och måltider har även betydelse för den enskildes upplevelse av hälsa och välbefinnande. Mat- och måltidspolicyn är ett styrdokument som alla äldreomsorgens verksamheter ska arbeta efter och planera utifrån. Att implementera policyn och göra den känd hos all personal är därför ett mycket viktigt

arbete. Äldreförvaltningen planerar en uppstartsföreläsning för stadens vård- och omsorgspersonal och kommer även att arbeta fram ett informationsmaterial att använda på t ex arbetsplatsträffar samt vid introduktion av ny personal.

Förvaltningen instämmer med äldreförvaltningen i att den föreslagna mat- och måltidspolicyn ger en tydlig och uppdaterad vägledning för stadens verksamheter, men anser samtidigt att vissa delar i den behöver förtydligas. Det bör framgå av mat- och måltidspolicyn vilka verksamheter som bör ha tillgång till personal med utbildning i kost- och nutritionsfrågor på högskolenivå samt att det förtydligas i vilka verksamheter nattfastan ska mätas. Inom vård- och omsorgsboende ansvarar kommunen för hälso- och sjukvården och att det finns personal med utbildning i kost- och nutritionsfrågor. Inom hemtjänsten ligger motsvarande ansvarsområde hos primärvården.

Förvaltningen instämmer även med stadsdelsnämndens pensionärsråd om att mat- och måltidssituationen för brukare inom hemtjänsten belyses i alltför liten omfattning.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2019 att godkänna förvaltningens tjänstutlåtande och överlämna det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation anfördes av Maria Ljuslin m.fl. (V) och Eva Fagerhem m.fl. (S), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Henrik Åkerlund (SD), *bilaga 1*.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 8 maj 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till den föreslagna mat- och måltidspolicyn och att den har en helhetssyn som omfattar både mat och måltidsmiljön samt har ett klimatperspektiv som bland annat handlar om att minska matavfallet.

Måltiden har stor betydelse för den äldres hälsa och välbefinnande. Det är därför viktigt att den mat som serveras är näringsriktig och aptitlig. För många äldre är måltiden en av dagens höjdpunkter där trivsel och social samvaro är av stor betydelse. Att äta tillsammans med andra kan bryta ensamhet och isolering.

Målgrupper och verksamheter berörs i olika grad av policyn och där äldreomsorgens verksamheter har olika förutsättningar. I hemtjänsten arbetar man i den enskildes hem jämfört med vård- och omsorgsboende som har ett helhetsansvar för maten och måltidssituationen.

Alla verksamheter kan bidra till den äldres välmående och välbefinnande genom att vara uppmärksam på den äldres individuella behov och hur den äldre mår för att kunna ge rätt hjälp och stöd. Äldreomsorgen har en bred kompetens genom

kostombuden som finns i alla verksamheter. Det finns även spetskompetens kring kost, hälsa, nutrition och måltiden genom äldreomsorgens dietist och hälsopedagoger.

Förvaltningen vill särskilt understryka att utgångspunkten för verksamheterna är individens behov, självbestämmande och delaktighet. En viktig del i verksamheternas förbättringsarbete är att regelbundet inhämta brukarnas synpunkter och önskemål kring maten och måltiden.

Förvaltningens bedömning är att policyn kommer att vara ett bra stöd för verksamheternas fortsatta utvecklingsarbete.

Behovet av hemtjänstinsatser såsom hjälp med mat och måltider bedöms av biståndshandläggarna enligt stadens riktlinjer för handläggning inom socialtjänstens äldreomsorg. Biståndshandläggarna använder också en intervjuguide med frågor kring den äldres matvanor för att ytterligare säkerställa bedömningen och att den äldre får insatser utifrån sina individuella behov. Beställarenheten äldre genomför även kvalitetsuppföljning på individnivå.

Förvaltningen anser att stadsdelsnämndens pensionärsråd har lyft fram en viktig fråga som rör äldres ensamhet. Rådet har framfört att policyn knappast kommer att kunna förverkligas inom hemtjänsten eftersom många lever ensamma och inte har någon att äta tillsammans med.

Förvaltningen vill gärna lyfta fram mötesplatsernas betydelse för äldres hälsa och välbefinnande samt vikten av att sprida information om att ”må bra på äldre dar” med fokus på kost, hälsa, aktiviteter och gemenskap. Samarbete med bland annat pensionärsföreningarna är också viktigt för att nå äldre och bryta ensamhet och isolering.

I budget för 2019 har äldrenämnden fått i uppdrag att i samråd med stadsdelsnämnderna genomföra projektet Matlyftet inom äldreomsorgen. Syftet med projektet är att utveckla former för att lyfta måltidsupplevelsen, motverka ofrivillig ensamhet och sprida goda exempel. Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd har ansökt om medel kring ett projekt om att erbjuda en hälsosam lunch i gemenskap med andra vid äldreomsorgens mötesplatser i samarbete med hemtjänsten.

Avslutningsvis vill förvaltningen framföra att ett angeläget utvecklingsområde utifrån klimatperspektivet är att möjliggöra hantering av matavfall vid främst vård- och omsorgsboende och servicehus. Det finns ett stort intresse hos verksamheterna i denna fråga.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2019 att besvara remissen med hänvisning till förvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Arvid Vikman (S) och Marie-Louise Siverstrand m.fl. (V), *bilaga 1*.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 7 maj 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Andelen äldre ökar och allt fler lever till mycket hög ålder. Med hög ålder ökar risken att drabbas av undernäring. Undernäring ökar i sin tur risken för fallolyckor, sjukdom och påverkar möjligheten att klara sig själv. Mat är livsnödvändigt och en viktig del i människors vardag. Måltiderna är inte en fristående verksamhet utan en grundläggande del av omvårdnaden. I Livsmedelsverket råd, Bra måltider i äldreomsorgen, lyfts fem framgångsfaktorer för bra måltider; individanpassning, kunskap och kompetens, helhetssyn på måltidskvalitet, god samverkan mellan yrkesgrupper samt ständig utveckling och utvärdering av måltidsverksamheten.

Förvaltningen är positiv till den nya mat- och måltidspolicyn. Den tar hänsyn till Livsmedelsverket råd och ser mat och måltidsmiljö som en helhet.

Förvaltningen saknar formuleringar kring samverkan mellan olika yrkesgrupper, som enligt ovan är en framgångsfaktor. Det enda som står är att "Personalen ska delta vid måltiderna och ge individanpassat stöd". Den formuleringen kan tolkas som att det är omvårdnadspersonalen som ska ge individanpassat stöd. Det bör förtydligas att det är viktigt att samverkan sker mellan olika personalgrupper och tillvaratagande av allas kompetens för att den enskildes behov ska tillgodoses då stödet även handlar om att korrigera sittställning, prova ut äthjälpmiddel eller så kan det vara konsistensanpassad kost.

Policyn tar även upp kvalitetskrav på livsmedel. Förvaltningen anser att sista meningen med exemplifiering av upphandlingskrav angående djurskydd och restriktiv antibiotikaanvändning ska utgå, Detta är alltför detaljerat och regleras i andra styrdokument. Denna fråga bör hanteras i stadens upphandlingsdokument. Djurskydd och restriktiv antibiotikaanvändning nämns även i förslaget till matstrategi för Stockholms stad.

I förslaget till policy föreslås att alla verksamheter ska ha rutiner för att minska mängden matavfall. Bra men förutsätter att det säkerställs i samband med kostupphandlingar att matleverantörerna mäter den del av maten som återsänds till leverantören.

Ett system för kvalitetssäkring föreslås finnas för mat och måltider och ingå som en del i egenkontrollen. I förslaget till policy nämns en metod, FAMM-metoden, för att mäta måltidsmiljön ur fem aspekter. Innebär kopplingen till stadens ledningssystem att denna metod ska användas eller kan man använda annan metod om man så önskar, detta bör förtydligas. Uppföljningar ska enligt förslaget göra på verksamhetsnivå vilket förvaltningen ser positivt på. Det föreslås även att uppföljning ska göras på

övergripande nivå av äldreförvaltningen. Förvaltningen ställer sig frågan hur detta ska ske, det får inte bli dubbelarbete för verksamheterna.

Enligt förslaget ska verksamheterna ha tillgång till personal med utbildning på högskolenivå i kost- och nutritionsfrågor. Enligt förvaltningen bör det tydliggöras vilken utbildning som avses, vilken omfattning osv samt på vilken nivå i verksamheten kompetensen ska finnas.

Kommunstyrelsens pensionärsråd

Kommunstyrelsens pensionärsråd beslutade vid sitt sammanträde den 11 juni 2019 att inkomma med följande yttrande.

KPR har tidigare yttrat sig över förslaget till mat- och måltidspolicy. Vi har genom en referensgrupp deltagit i arbetet med att ta fram en policy. KPR har därför nu inte mer att tillägga, utan lägger med gillande policyn till handlingarna.

Funktionshinderrådet i Hägersten-Liljeholmen

Funktionshinderrådet i Hägersten-Liljeholmen inkom med följande yttrande den 4 juni 2019.

Vi anser att policyn också skall omfatta boende i gruppbestäderna

Mat- och måltidspolicyn för äldreomsorgen i Stockholm stad är en väl utarbetad policy om matens betydelse för alla. Här riktar man sig endast till de som bor inom äldreomsorgen, det är helt gålet.

De som bor på gruppbestäder blir allt äldre. På vissa boenden bor endast personer över 65 år. De borde också omfattas av stadens policy då de är äldre och har behov av allt vad som föreslås i policyn. Vi vet att personer med funktionsnedsättning generellt har sämre hälsa.

I stadens Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning, fokusområde 5 Rätten till bästa möjliga hälsa skrivs om jämlika möjligheter att uppnå bästa möjliga hälsa.

I diskrimineringslagen (2008:567) finns skrivningar om att förebygga och motverka diskriminering. Personer med funktionsnedsättning ska inte behandlas sämre, missgynnas och inte ges samma rättigheter och möjligheter som andra.

Reservationer m.m.

Bromma stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Johan Paccamonti m.fl. (M), Hanna Wistrand m.fl. (L), Karl Persson m.fl. (MP) och Elin Larsson m.fl. (C) enligt följande.

För många av oss är måltiden en av dagens bästa stunder. Inte minst för omsorgsbehövande äldre, som ofta kan vara ensamma eller isolerade, kan måltiden vara en viktig källa till glädje och umgänge. Att äldreomsorgen i Stockholm erbjuder måltider som de äldre vill och kan äta är givetvis också viktigt eftersom undernäring är ett utbrett problem bland äldre.

Det är bra att Stockholms stad tar fram en mat- och måltidspolicy med sikte på att alla måltider inom äldreomsorgen ska hålla hög kvalitet och ske i en trivsamt miljö, med beaktande av en hög ambitionsnivå när det kommer till livsmedelssäkerhet och hållbarhet.

Vi instämmer dock med förvaltningen och stadsdelsnämndens pensionärsråd om att mat- och måltidssituationen för brukare inom hemtjänsten bör belysas bättre. Som brukare ska man kunna välja om man vill få måltider i form av matlådor eller få maten lagad på plats i det egna köket, något som givetvis ställer krav på personalen i hemtjänsten att kunna laga mat som är god, näringsriktig och tilltalande för den äldre, i en trivsamt miljö. I det framtida arbetet med policyn bör övervägas hur stadsdelsnämnder och verksamheter kan få ytterligare vägledning för att se till att denna ambition uppnås.

Vi vill också betona vikten av uppföljningar, såväl från stadsdelsnämndernas sida som internt inom verksamheterna, av måltidskvaliteten och det mänskliga mötet i måltidssituationen. Inte minst är det viktigt att det också följs upp att de äldre faktiskt också äter den mat som tillagas. Att äldre inte äter kan ju dels tyda på bristande måltidskvalitet, men också på att det föreligger sjukdomstillstånd eller felmedicinering som motiverar ytterligare kontakt med äldreomsorgen eller sjukvården.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Maria Ljuslin m.fl. (V) och Eva Fagerhem m.fl. (S) enligt följande.

Stadsdelsnämnden beslutar att överlämna och i huvudsak åberopa förvaltningens tjänsteutlåtande, samt att därutöver anföras:

Många med hemtjänst men utan biståndsbedömda insatser vad gäller mat och måltider bor i otillgängliga bostäder, i äldre flerfamiljshus utan hiss, och blir ofrivilligt isolerade.

Mat- och måltidspolicyn bör inkludera även den ovan nämnda gruppen och de som så önskar ska kunna ges möjlighet att äta tillsammans med andra, till exempel i servicehusens restauranger, och att det då går att ordna transport för den som behöver. Viktigt är naturligtvis även att bistånd ges för att hemtjänstpersonal ska kunna hålla den äldre sällskap under måltiden. Vi delar pensionärsrådets uppfattning att mat- och måltidspolicyn knappast kommer att kunna förverkligas inom hemtjänsten som det ser ut nu.

Vi vill också framhålla att ingen mat är nyttig förrän den är uppäten. Det räcker inte med leverans av matlådor om den äldre är dement och glömmet att äta eller om den äldre av besparingsskäl delar upp en portion på flera måltider och därmed får i sig för lite näring. Vi anser att hemtjänstpersonalen ska ha tillräcklig med luft i schemat för att kunna ta ansvar för att de äldre verkligen får i sig den näring de behöver.

I övrigt instämmer vi i funktionshinderrådets synpunkt, att kommande måltidspolicy även ska inkludera personer med funktionsnedsättning som omfattas av stadens insatser.

Särskilt uttalande gjordes av Henrik Åkerlund (SD) enligt följande.

Sverigedemokraterna ser positivt på det här förslaget om en översyn av mat- och måltidspolicyn för äldre inom Stockholm stad.

För de äldre oavsett kommunal boendeform, som även kan vara svårt sjuka och ensamma, är det sedan länge känt att en näringsrik, aptitstimulerande måltid är ett mycket uppskattat tillfälle för de äldre om det även erbjuds under andra goda förutsättningar.

Tyvärr har det periodvis inom flertalet kommuner i landet, rapporterats om missförhållanden gällande mat – och måltidssituationen för de äldre, vissa enstaka och mycket allvarliga fall som orsakat dödsfall på grund av undernäring hos den äldre.

Vår förhoppning är att den föreslagna policyn implementeras i verksamheterna på ett bra sätt och ger den önskvärda effekt som eftersträvas.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Arvid Vikman (S) och Marie-Louise Siverstrand m.fl. (V) enligt följande.

Stadsdelsnämnden beslutar

- att överlämna och i huvudsak åberopa förvaltningens tjänsteutlåtande, samt
- att därutöver anföras:

Många med hemtjänst, som inte har biståndsbedömda insatser vad gäller mat och måltider, bor i otillgängliga bostäder, i äldre flerfamiljshus utan hiss, och blir ofrivilligt isolerade.

Mat- och måltidspolicyn skulle kunna inkludera även den ovan nämnda gruppen och de som så önskar bör få möjlighet att äta tillsammans med andra, till exempel i servicehusens restauranger, och att det då går att ordna transport för den som behöver.

Viktigt är naturligtvis även att bistånd ges för att hemtjänstpersonal ska kunna hålla den äldre sällskap under måltiden.

Vi delar pensionärsrådets uppfattning att mat- och måltidspolicyn knappast kommer att kunna förverkligas inom hemtjänsten som det ser ut nu.

Vi vill också framhålla att ingen mat är nyttig förrän den är uppäten. Det räcker inte med leverans av matlådor om den äldre är dement och glömmer att äta eller om den äldre av besparingskäl delar upp en portion på flera måltider och därmed får i sig för lite näring.

Vi anser att hemtjänstpersonalen skall ha tillräckligt med luft i schemat för att kunna ta ansvar för att de äldre verkligen får i sig den näring de behöver.